

Vaasan suomenkielinen perusopetus / koulupsykologit 2016

OSAAVAN KÄYTTÄYTYMISEN – TOIMINTAMALLI (OK-MALLI)

OK-mallin tavoitteina on yhtenäistää koulujen toimintakulttuuria myönteisen käyttäytymisen ohjaamiseksi sekä selkiyttää haastavasti käyttäytyvän oppilaan tai luokan kanssa tehtävää työtä. OK-malli jakautuu ennaltaehkäisevään ja korjaavaan osuuteen. OK-mallin lähtökohtana on käytetty mm. School Wide Positive Behavior Support-toimintamallin ideoita. OK-mallin ennaltaehkäisevä osuus seurailee pitkälti suomalaisen ProKoulu-tutkimushankkeen periaatteita. Tiedonkulun varmistamiseksi on hyvä, että koulut kirjaavat omat suunnitelmansa ja toimenpiteensä OK-malliin liittyen. Näin varmistetaan, että ne ovat koko henkilökunnan tiedossa. Samalla uusien työntekijöiden informoiminen näiltä osin helpottuu. Office 365:ssa on koulupsykologien ideapankki, josta löytyy lisäinformaatiota ja vinkkejä alla lueteltuihin osa-alueisiin.

Ennaltaehkäisevässä osassa pyritään yhtenäistämään koulujen toimintakulttuuria myönteisen käyttäytymisen ohjaamiseksi. Koulun yhtenäinen toimintakulttuuri lähtee **1) arvojen määrittelemisestä** yhdessä henkilökunnan kanssa. Arvopohdinta luo perustan sille, millaiseen käyttäytymiseen juuri meidän koulussamme halutaan oppilaita tukea. Muutaman perusarvon (esim. toisten kunnioittaminen) pohjalta mietitään **2) käyttäytymisodotuksia**, jotka kuvaavat niitä tavoitteita, mitä käyttäytymiselle asetetaan (esim. myönteinen tapa puhua toiselle). Käyttäytymisodotusten perusteella hahmotellaan **3) toimintaohjeita eli opittavia taitoja** eri tilanteisiin (esim. kiittäminen ja myönteisen palautteen antaminen). Opittavat taidot voidaan kuvata koulun / luokan sääntöinä, joita kannattaa olla enintään viisi. Seuraavaksi mietitään **4) miten ja milloin näitä taitoja voidaan opettaa ja harjoitella**. Harjoittelun apuna voi käyttää jo olemassa olevaa sosiaalisten taitojen harjoitteluun liittyvää materiaalia (esim. KiVa-koulu, Askeleittain, Friends jne.). Lopuksi määritellään **5) seuraamukset**, kun toivottavaan käyttäytymiseen ei ylletäkään. Seuraamussuunnitelmassa seuraamukset on hyvä järjestää hierarkkisesti lievimmästä ankarimpaan. Seuraavassa kuvataan yksi esimerkki seuraamuspolusta. Kun sääntöä rikotaan ensimmäisen kerran, suullinen varoitus riittää. Toisella kerralla oppilaalta otetaan pois etuoikeus, kolmannella kerralla otetaan käyttöön aikalisä (esim. oppilas jää 3 min ajaksi luokkaan, muiden mennessä välitunnille) ja neljännellä kerralla oppilas joutuu opettajan puhutteluun jne. Kun oppilaat tuntevat käyttäytymissäännöt ja ymmärtävät sääntöjen rikkomisen seuraamukset, oppilaat tietävät tarkalleen, kuinka opettaja reagoi huonoon käytökseen. Koko koulun johdonmukaisuus käyttäytymissuunnitelman ja seuraamusten toteuttamisessa lisää lasten turvallisuudentunnetta.

Korjaavassa osassa määritellään miten koulussa toimitaan yksittäisen haastavan oppilaan tai luokan kanssa. Molemmissa tilanteissa lähdetään ensin tarkastelemaan, mitä **1) opettaja voi tehdä luokassa työrauhan tukemiseksi**. Koko luokan työrauhaa tukevat toimintamallit auttavat myös yksittäisen oppilaan keskittymisessä. Voidaan pohtia esim., onko luokassa asetettu selkeät ja konkreettiset odotukset käyttäytymiselle, annetaanko myönteistä palautetta toimintaohjeiden mukaisesta käyttäytymisestä, pystyvätkö oppilaat ennakoimaan mitä tunteilla tapahtuu, annetaanko ohjeet selkeästi, etenevätkö oppitunnit ripeästi, ovatko oppitunnit hyvin rytmitettyjä, pääsevätkö oppilaat osallistumaan opetukseen, annetaanko oppilaille mahdollisuutta valita erilaisista tehtävistä ja ovatko opiskelutehtävät sopivan tasoisia. On tärkeää, että opettajalla on mahdollisuus saada tukea haastavassa tilanteessa myös **2) koko koulun tasolla**. Kouluyhteisössä pohditaan miten kollegiaalinen tuki, samanaikaisopetus, erityisopettajan tuki, joustavat opetusryhmät, vertaistuki, tuntijärjestelyt, rehtorin rooli järjestetään yksittäisen opettajan tueksi. Haastavimpien oppilaiden kanssa on tarpeellista miettiä myös **3) oppilaskohtaisia** tukitoimia, jos luokan tai koko koulun taso eivät riitä. Oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen rakentaminen on perusta tukitoimien tuloksellisuudelle. Myönteiseen palautteeseen keskittyminen ja yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu voivat tuoda uusia näkökulmia usein hyvinkin kielteisesti painottuneelle vuorovaikutussuhteelle. Tässä kohdin on tarpeellista laatia yhdessä oppilaan kanssa Yksilöllinen käyttäytymisen suunnitelma (YKS). **4) Oppilashuolto** (koulupsykologit ja –kuraattorit) voi olla mukana opettajan ja kouluyhteisön tukena kaikissa käyttäytymisen tuen vaiheissa. Tämän lisäksi he voivat toimia linkkeinä koulun ulkopuolisiin yhteistyökumppaneihin.